

Dokumentacja (fragment) złożona do konkursu na kuratorski
projekt wystawy w Pawilonie Polskim na
58 Międzynarodowej Wystawie Sztuki w Wenecji w 2019r.

Projekt: *Dramatyczna aktualność tej pracy –
Marcin Maciejowski*

Kurator: Andrzej Szczerski

KONCEPCJA WYSTAWY

Wystawa pod tytułem „Dramatyczna aktualność tej pracy”/„The dramatic relevance of this work” prezentuje najnowsze obrazy Marcina Maciejowskiego, odnoszące się do historycznych przełomów i znaczeń, jakie w czasach transformacji może zyskać sztuka. Artysta pokazuje i komentuje efekty zmian, posługując się trawestacją wzorców z historii sztuki, odniesieniami do różnorodnych tekstów kultury i ikonografią budowaną w oparciu o współczesną kulturę wizualną. Maciejowski podkreśla jednocześnie, że sztuka, przede wszystkim malarstwo, tworzy swój własny język przekazu, mający odrębną specyfikę, dzięki czemu buduje odpowiedni dystans do bieżących wydarzeń pozwalając oceniać je z innej niż bieżąca perspektywy. Do treści tych odnosi się tytuł wystawy, tożsamy z tytułem obrazu, który zostanie namalowany na potrzeby wystawy w Wenecji, przypominającego historię „Uwertury tragicznej na orkiestrę” Andrzeja Panufnika napisanej w Warszawie w 1942 roku. W założeniu uwertura miała być pozbawiona jakichkolwiek odniesień do czasów, w których powstała i opierać się tylko na artystycznym eksperymencie. Jednakże po zakończeniu pracy artysta zdał sobie sprawę, że skomponowana muzyka ma cechy onomatopieczne i przywołuje wojenną rzeczywistość, dźwięki spadających bomb, naloty czy strzały z karabinu. W ten sposób utwór odebrała też warszawska publiczność, podczas premierowego wykonania w warszawskim Konserwatorium Muzycznym w marcu 1944 roku. Jak podkreślają współcześni krytycy, zwrócono przede wszystkim uwagę na „dramatyczną aktualność” kompozycji, przekazującej przy pomocy muzycznych środków prawdę o czasach wojny.

Wystawa podzielona jest na dwie części. Pierwsza odnosi się do haseł związanych ze zmianą i transformacją charakteryzujących „ciekawe czasy”, wokół których koncentruje się problematyka przyszłorocznego Biennale. Maciejowski pokazuje je z perspektywy prywatnego życia i indywidualnej pamięci, która konfrontuje się z podręcznikową historią. Na tę część składają się obrazy widoczne na ścianie na wprost wejścia do pawilonu. W centrum znajduje się obraz „Na chwilę przed zasadniczymi zmianami (Europa)”, którego tytuł przypomina ogłoszone od przełomu 2015 i 2016 roku hasła o załamaniu się dotychczasowego politycznego i społecznego porządku w Europie. Na obrazie młoda kobieta, ubrana w piżamę, zaskoczona podczas zwykłych czynności odnosi się do mitologicznego tematu „porwania Europy”, gdzie codzienne rytuały i stabilizacja zostają nagle zakwestionowane. Po prawej stronie znalazły się obrazy przywołujące inne slogany ogłoszone w okresach historycznych przełomów, ale ich tytuły zamieniają je w zwykłe zapisy w pamiętniku. Na obrazie „Też tu byłem (Wymiana elit)”, widoczny jest XVIII-wieczny portret rzeźbiarski Marii Antoniny, a obok znajduje się replika obrazu Delacroix „Wolność wiodąca lud na barykady”, zatytułowana „Spotkałem ją tamtego lata”. Ostatni obraz po prawej stronie „Podnoszenie świadomości społecznej”, to trawestacja zdjęcia z „Kalendarza Robotniczego” z PRL lat 50-tych, przedstawiającego robotniczą bibliotekę i korzystających z niej nowych czytelników. Po lewej stronie umieszczono obrazy odnoszące się do historycznej symboliki widzianej z perspektywy osobistych wspomnień, jak ludzkie dłonie naśladowujące słynne wzorce portretowe z malarstwa Picassa, albo układające się w pojedynczym uścisku, nad którym unosi się gołąbek pokoju, przypominające propagandę z czasów komunizmu. Ścianę zamyka obraz z przedstawieniem socrealistycznej rzeźby „Erato” przy Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, która z jednej strony kojarzy się, jak mówi tytuł, z „estetycznymi priorytetami

władzy”, z drugiej jest muzą poezji miłosnej, odnoszącej się do uczuć łączących artystę i widocznych na obrazie kobietę i dziecko. Obrazy na przeciwległej ścianie mówią o kwestiach autonomii sztuki, która odpowiada na „ciekawe czasy” w swój odrębny i oryginalny sposób. Znajduje się tu tytułowy obraz, przedstawiający próbę orkiestry przed premierowym wykonaniem „Uwertury” Andrzeja Panufnika w Warszawie, pod kierunkiem samego kompozytora. Po lewej stronie sąsiaduje z nim obraz „Nie możesz być bardziej radykalny?”, z przedstawieniem młodej kobiety, znanej z obrazu „Europa”, która jak wyjaśnia namalowany tekst zachęca artystę do większego radykalizmu twórczego, utożsamianego z abstrakcyjnym ornamentem. Przekonanie o tym, że sztuka ma swoją własną specyfikę i własny radykalizm, którego wyrazem może być tak pozornie błaha rzecz jak nowy model abstrakcji, dopowiadają obrazy w prawej części ściany. Widać na nich gości wernisażu, którzy w rozmowie stwierdzają „W kulturze chodzi o coś innego”, a dalej trzy postaci na obrazie „Analiza”, patrzące na abstrakcyjną formę w galerii sztuki, skoncentrowane na studiowaniu jej przesłania.

Całość dopełniają dwa obrazy na krótszych ścianach pawilonu, w których konteksty historyczne i artystyczne „ciekawych czasów” inspirują do zadania pytań o współczesną rzeczywistość. Pierwszy z obrazów przedstawia grupkę widzów przed obrazem Maneta „Śniadanie na trawie”, zastanawiając się nad powodami ich zainteresowania („Co ludzie w tym widzą?”). Klasyka XIX-wiecznego malarstwa, okazuje się mieć nadal ważne przesłanie, które trudno na pozór zrozumieć, ale tym bardziej wzbudza ona ciekawość i chęć poznania, wywołując w widzach wiele emocji, wyrażanych przez czasami groteskowe pozy przybierane przez obrazem Maneta. Na przeciwległej ścianie znajduje się „Kwestionariusz”, przedstawiający scenę podpatrzoną w krakowskim Centrum Kongresowym, gdzie po koncercie publiczność przepytywana jest według kwestionariusza, aby ocenić jej zadowolenie z zakończonej imprezy. Odbiór sztuki próbuje być racjonalizowany, ale mentorski gest ankieterki i brak zainteresowania ze strony ankietowanej sugerują, że taka racjonalizacja prowadząca do instrumentalizacji twórczości na niewiele się zdaje.

Oba obrazy jak i cała wystawa pokazują, że w „ciekawych czasach” nie powinno się ulegać fabrykacji rzeczywistości, post-prawdzie i fake newsom, a alternatywą może być sztuka pozwalająca wyrażać nie wprost najbardziej złożone emocje i być pretekstem do stałego kwestionowania otaczającego nas świata. Marcin Maciejowski buduje swoje obrazy podkreślając dystans do rzeczywistości i patrząc na nią jednocześnie z ironią oraz empatią, a ich komizm nawiązuje do treści commedia dell’arte, łączących żart i zabawę z melancholią, moralitetem i społecznym dydaktyzmem. Odwołuje się on jednak przede wszystkim do tradycji alegorycznej, gdzie pozornie przypadkowe postaci, sceny, słowa czy przedmioty są obrazem wyższego porządku, odnosząc się do pryncypiów, odkrywanych w tym, co fragmentaryczne, zdegradowane i nieistotne. Alegoria nie akceptuje żadnego zewnętrznego porządku, ale poszukuje sensu w samym dziele sztuki, jego środkach wyrazu i kodzie estetycznym. Malarstwo Maciejowskiego podkreśla tym samym, że sztuka jest najważniejszą metodą interpretowania i rozumienia świata, zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych i wobec niepewności, którą przynosi każda transformacja. Może nią być dlatego, że wypowiada się we własnym języku, innym niż tworzona przez media sztuczna rzeczywistość, odwołując się do porządku estetycznego przekazu, który w obrazach Marcina Maciejowskiego opiera się na krytycznym dialogu z historią malarstwa, jego ikonografią i malarskimi środkami wyrazu.

STRESZCZENIE SCENARIUSZA WYSTAWY

Wystawa pod tytułem „Dramatyczna aktualność tej pracy”/„The dramatic relevance of this work” prezentuje najnowsze obrazy Marcina Maciejowskiego, odnoszące się do historycznych przełomów i znaczeń, jakie w czasach transformacji może zyskać sztuka. Tytuł jest tożsamy z tytułem obrazu, który zostanie namalowany na potrzeby wystawy w Wenecji, inspirowany historią „Uwertury tragicznej na orkiestrę” Andrzeja Panufnika (1942).

Na wystawie pokazane zostaną następujące obrazy (kolejność według ich omówienia w dalszej części tekstu, wymiary w centymetrach wysokość x szerokość). Tytuły obrazów podobnie jak tytuł wystawy podawane będą w dwóch językach polskim i angielskim:

1. Na chwilę przed zasadniczymi zmianami (Europa) / Shortly before a Fundamental Change (Europe), 2016, 160x120
2. Też tu byłem (Wymiana elit) / Been Here Too (Replcement of Elites), 2016, 80x55
3. Spotkałem ją tamtego lata / I met her in summer that year, 2013, 160x200
4. Podnoszenie świadomości społecznej / Raising Public Awarness, 2016, 160x120
5. Relacja między ludźmi i innymi zwierzętami / Relationship between humans and other animals, 2016, 50x40
6. Percepcja (wszyscy są teraz na percepcję zorientowani) / Perception (Everyone is oriented to perception now), 2016, 50x70
7. 'Erato' (Warszawa) (Estetyczne priorytety władzy) / Erato (Warszawa) (Aesthetic priorities of the government), 2016, 190x140
8. Dramatyczna aktualność tej pracy / The dramatic relevance of this work, 120 x 170
9. Nie możesz być bardziej radykalny / Can't you be more radical, 2013, 170x110
10. W kulturze chodzi o coś innego / Culture is about something else, 2018, 90x80
11. Analiza / Analysis, 2018, 200x150
12. Co ludzie w tym widzą / What do people see in it, 2014, 190x140
13. Kwestionariusz / Questionnaire, 2018, 180x130

Obrazy zostaną rozmieszczone regularnie na wszystkich ścianach pawilonu i powiązane ze sobą ze względu na kwestie ideowe i formalne. Ośią kompozycyjną jest oś wejściowa, zamknięta obrazem odnoszących się do hasła zaproponowanego przez kuratora Biennale „obyś żył w ciekawych czasach” - „Na chwilę przed zasadniczymi zmianami (Europa) / Shortly before a Fundamental Change (Europe)”. Drugą oś wyznaczają obrazy na ścianach bocznych pawilonu z obrazami odnoszącymi się do interpretacji dzieł sztuki, „Co ludzie w tym widzą / What do people see in it” i „Kwestionariusz / Questionnaire”. Ponadto dodatkowe osie wyznaczają wiszące naprzeciw siebie obrazy „Spotkałem ją tamtego lata / I met her in summer that year” i „Dramatyczna aktualność tej pracy / The dramatic relevance of this work” oraz obrazy odnoszące się do politycznej twórczości Picassa „Relacja między ludźmi i

innymi zwierzętami / Relationship between humans and other animals” i scena z wnętrza galerii „Analiza / Analysis”.

Kolorystyka ścian pozostanie biała, planowane jest równomierne oświetlenie ścian, bez koncentracji na poszczególnych obrazach. Na ścianie na wprost wejścia obrazy zostaną powieszony na wysokości 150 cm, na ścianie z wejściem i ścianach bocznych na wysokości 170 cm. W tekście dostępnym w materiałach drukowanych przeznaczonych dla widzów znajdą się krótkie opisy obrazów, w tym analiza genezy ich powstania i źródeł ikonograficznych, na których zostały oparte. Informator wskazywać będzie związki między obrazami, ale nie zostanie wyznaczona konkretna ścieżka zwiedzania.

Wystawa podzielona jest na dwie części. Pierwsza odnosi się do haseł wiązanych ze zmianą i transformacją i składają się na nią obrazy widoczne na ścianie na wprost wejścia do pawilonu. W centrum znajduje się obraz „Na chwilę przed zasadniczymi zmianami (Europa)”, którego tytuł przypomina głoszone od przełomu 2015 i 2016 roku hasła o załamaniu się dotychczasowego politycznego i społecznego porządku w Europie. Po prawej stronie znalazły się obrazy przywołujące inne slogany głoszone w okresach historycznych przełomów. Na obrazie „Też tu byłem (Wymiana elit)”, widoczny jest XVIII-wieczny portret rzeźbiarski Marii Antoniny, a obok znajduje się replika obrazu Delacroix „Wolność wiodąca lud na barykady”, zatytułowana „Spotkałem ją tamtego lata”. Ostatni obraz po prawej stronie „Podnoszenie świadomości społecznej”, to trawestacja zdjęcia z „Kalendarza Robotniczego” z PRL lat 50-tych, przedstawiającego robotniczą bibliotekę i korzystających z niej czytelników. Po lewej stronie umieszczono obrazy odnoszące się do historycznej symboliki widzianej z perspektywy osobistych wspomnień, jak ludzkie dłonie naśladujące słynne wzorce portretowe z malarstwa Picassa, albo układające się w pojedynczym uścisku, nad którym usiadł gołąb, przypominające propagandę z czasów komunizmu i narysowanego przez Picassa gołąbka pokoju. Ścianę zamyka obraz z przedstawieniem socrealistycznej rzeźby „Erato” przy Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, która z jednej strony kojarzy się, jak mówi tytuł, z „estetycznymi priorytetami władzy”, z drugiej jest muzą poezji miłosnej, odnoszącej się do uczuć łączących postacie przedstawione na obrazie. Obrazy na przeciwległej ścianie mówią o kwestiach autonomii sztuki. Znajduje się tu tytułowy obraz, przedstawiający próbę orkiestry przed premierowym wykonaniem „Uwertury” Andrzeja Panufnika w Warszawie, pod kierunkiem samego kompozytora. Po lewej stronie sąsiaduje z nim obraz „Nie możesz być bardziej radykalny?”, a w prawej części ściany obrazy ze scenami z galerii sztuki „W kulturze chodzi o coś innego” i obraz „Analiza”,

Całość dopełniają dwa obrazy na krótszych ścianach pawilonu, przedstawiający grupkę widzów przed obrazem Maneta „Śniadanie na trawie” („Co ludzie w tym widzą?”) i scenę z krakowskiego Centrum Kongresowym, gdzie zbiera się opinie widzów na temat zakończonej imprezy artystycznej („Kwestionariusz”).